

İÇİNDEKİLER

Ön Söz / 7
1. Bölüm: Çocuk ve Edebiyat / 9
1.1. Çocuk / 9
1.2. Batıda çocukluğa bakış / 10
1.3. Bizde çocukluğa bakış / 11
1.4. Çocukluğun keşfinde masalların rolü / 12
1.5. Çocukta bilişsel/zihinsel gelişim / 13
1.6. Çocukta dil gelişimi / 15
1.7. Çocuğun ilgileri / 17
1.8. Çocuğun istekleri / 17
1.9. Çocuklar için edebiyat ihtiyacı / 17
1.10. Çocuk edebiyatı / 18
1.11. Batıda çocuk edebiyatı / 19
1.12. Çocuk klasikleri / 20
1.13. Tanzimat'tan günümüze Türkiye'de çocuk ve edebiyat / 23
1.14. Türkiye'de süreli çocuk yayınları / 24
1.15. Tanzimat döneminde çocuklara yönelik çeviriler / 26
1.16. Meşrutiyet döneminde çocuk edebiyatı / 28
1.17. Cumhuriyet döneminde çocuk edebiyatı / 33
<i>Kaynakça / 41</i>
2. Bölüm: Çocuk ve Kitap / 43
2.1. Çocuk ve okuma / 43
2.2. Çocuk kitabı ve önemi / 47
2.3. Çocuk kitaplarının okuma alışkanlığına katkısı / 51
2.4. Resimli çocuk kitapları / 56
2.4.1. Resimli çocuk kitaplarının okumayı öğrenmedeki önemi / 57
<i>Kaynakça / 59</i>
3. Bölüm: Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Özellikler / 61
3.1. Biçim Özellikleri / 61
3.1.1. Resim / 62
3.1.2. Boyut / 68
3.1.3. Cilt / 69
3.1.4. Kapak ve kâğıt / 69

4 • Okul Öncesinde Çocuk Edebiyatı ve Medya

3.1.5. Harfler ve punto /	71
3.2. İçerik özellikleri /	72
3.2.1. Konu /	73
3.2.2. İleti /	81
3.2.3. Karakter /	85
3.3. Dil ve Anlatım Özellikleri /	93
<i>Kaynakça /</i>	<i>105</i>
4. Bölüm: Çocuk Kitaplarında Nitelik /	109
4.1. Nitelik kavramı /	109
4.2. Çocuk kitaplarında nitelik öğeleri /	110
4.2.1. Görsellik /	110
4.2.1.1. Kapak tasarımı /	110
4.2.1.2. Sayfa tasarımı /	111
4.2.3. Dilin kullanımı /	115
4.2.4. İçerik /	117
4.2.5. İleti /	124
4.2.6. Estetik değer /	126
4.2.7. Kültür aktarımı /	128
4.2.8. Olay /	130
4.2.9. Kahraman /	131
4.2.10. Ortam /	135
4.2.11. Tasvirler (Betimlemeler) /	137
4.3. Boyama /	141
<i>Kaynakça /</i>	<i>143</i>
5. Bölüm: Okul Öncesi Çocuk Kitapları ve Süreli Yayınlar /	147
5.1. Oyuncak kitaplar /	147
5.2. Bez kitaplar /	148
5.3. Banyo kitapları /	149
5.4. Kavram ve etkinlik kitapları /	150
5.5. Resimli kitapları /	153
5.6. Sesli kitaplar /	155
5.7. Müzikli kitaplar /	155
5.8. Süreli yayınlar /	156
5.8.1. Gazete /	156
5.8.2. Dergi /	157
<i>Kaynakça /</i>	<i>159</i>

6. Bölüm: Çocuk Edebiyatında Türler / 161	
6.1. Ninni / 161	
6.1.1. Ninnilerin çocuk eğitimindeki işlevi / 162	
6.2. Masal / 166	
6.2.1. Masalın bölümleri / 167	
6.2.2. Masalın çocuk eğitimindeki işlevi / 167	
6.3. Fabl (Hayvan masalı) / 172	
6.3.1. Fablın bölümleri / 173	
6.3.2. Fabl türünün çocuk eğitimindeki işlevi / 174	
6.4. Hikâye (Öykü) / 178	
6.4.1. Hikâyenin unsurları / 179	
6.4.2. Hikâyenin çocuk eğitimindeki işlevi / 179	
6.4.3. Çocuk hikâyelerinde bulunması gereken özellikler / 180	
6.5. Şiir / 184	
6.5.1. Şiirin çocuğun gelişimine katkısı / 185	
6.6. Çizgi film / 188	
6.7. Drama / 190	
6.7.1. Dramanın uygulama aşamaları / 191	
6.7.2. Dramanın çocuğun gelişimine etkisi / 191	
<i>Kaynakça / 192</i>	
7. Bölüm: Okul Öncesi Eğitimde Dilsel Gereçler / 195	
7.1. Tekerlemeler / 195	
7.1.1. Tekerleme çeşitleri / 197	
7.1.1.1. Masal tekerlemeleri / 197	
7.1.1.2. Oyun-Sayışmaca tekerlemeleri / 199	
7.1.1.3. Tören tekerlemeleri / 202	
7.1.1.4. Bağımsız tekerlemeler / 204	
7.1.2. Tekerlemeleri kullanırken dikkat edilecek noktalar / 206	
7.2. Bilmeceler / 206	
7.2.1. Bilmecelerin yararları / 214	
<i>Kaynakça / 216</i>	
8. Bölüm: Çocuk Edebiyatı ve Medya / 219	
8.1. Çocuk ve medya / 219	
8.2. Akıllı telefon, tablet ve bilgisayar / 222	
8.3. Genel Ağ (İnternet) / 223	

8.4. Çizgi filmler /	224
8.5. Reklamlar /	235
8.6. Aileler İçin medya okuryazarlığı /	238
<i>Kaynakça /</i>	240
9. Bölüm: Edebî Metinleri Sunuş Teknikleri /	243
9.1. Okuma /	244
9.2. Dinleme ve izleme /	247
9.3. Anlatma /	249
9.3.1. Doğrudan anlatma /	249
9.3.2. Hikâye kartlarıyla anlatma /	250
9.3.3. Pazen tahta kartı ile anlatma /	253
9.3.4. Televizyon şeridiyle anlatma /	255
9.3.5. Saydam (slayt) yardımıyla anlatma /	257
9.3.6. Kuklalarla anlatma /	259
9.4. Canlandırma (Drama) /	261
9.5. Şiir korusu /	264
9.6. Şiir ezberleme /	265
9.7. Metin resimleme /	267
9.8. Metin tamamlama /	272
9.9. Metin oluşturma /	273
<i>Kaynakça /</i>	274
KAYNAKLAR /	277

Ön Söz

Bugünün çocukları daha az memnun. Sahip olduklarıyla yetinme duygusunu tanımalı, empati eğitiminden geçmelidir. Türkiye'nin herhangi bir köşesinde, dünyanın herhangi bir coğrafyasında, kendileri kadar imkâna sahip olmayan yaşlılarının olduğunu bilmeliler.

Edebî metinler yoluyla çocuk okurlara empati alıştırmaları yaptırılabilir.

“Empati” kulağa hoş gelen, albenili bir kavramdır ancak kazanılması ve hayata geçirilmesi o kadar kolay değildir. Bugünkü yazarların (elbette ailelerin ve eğitim sisteminin de) mücadele etmesi gereken en önemli kavramlardan biri bencillik. Çağ, insanları bencilliğe doğru ittikçe kavgalar, savaşlar, ihtiraslar dal budak salıyor.

İyilik duygusunun, paylaşmanın, yardımseverliğin insana yaşatacağı hazzı çocuk erken yaşlarda iç dünyasında deneyimle keşfedebilir. Bir insanı mutlu etmekten ve mutlu görmekten dolayı kalbine nasıl bir sıcaklığın yayıldığını hissedebilir. Estetik duyuş sahibi olabilir. Duygu eğitiminden geçebilir. Bunu eğitim sistemi kazandırmıyorsa edebî metinler kazandırmalıdır.

Çocuklara irade ve hedef aşılacak da çocuk edebiyatı yazarlarının sorumlulukları arasındadır. Edebî metnin çocuk için iyi bir yol arkadaşı olması gerekir. Ona rehberlik etmesi, özdeşlik kurabileceği kahramanlarla onu tanıştırmayı, duygusal deneyimler yaşatması beklenir.

Çocuklar aileden evrene, en yakın çevreden en uzak çevreye kadar sevgiyle örülmüş bir dünyada yaşamalılar. Öfkeyi, nefreti, kını, korkuyu ileriki yaşlarda fazlasıyla tanıyacak ve belki de tadacaklar. Bari ruh dünyalarına sevgiyle sağlam temeller atalım. “Yaratılanı Yaradan’dan ötürü hoş görme” duygusunu her an çimlenmeye hazır bir tohum gibi ruhlarında taşınsınlar.

Çocuk edebiyatı alanında nitelikli ürünlerin sayısının son yıllarda giderek artmış olması sevindiricidir. Ancak içerikte hâlâ çocuğa güvenmeme, çocuğu basite alma, iletiyi doğrudan verme eğiliminin az da olsa geçerli olduğu söylenebilir. “Çocuk ne anlar?” geleneksel yaklaşımının bütünüyle terk edemediğimiz bir gerçek. Bu kalıplaşmış

düşünceyi “Çocuktur, anlar” biçimine getirdiğimizde metinden ileti çıkarmayı da çocuğa bırakmış olacağız.

Çocuğun algılarını yetersiz bulmak, sezgilerine güvenmemek gibi bir yanlışımız var. Özellikle son yıllarda yaygınlaşan “değer aktarımı” ya da “değerler eğitimi” çevresindeki çocuk edebiyatı metinlerinde, “dürüst olun, yalan söylemeyin, insanlara yardım edin, iyilik yapın, merhametli olun” gibi iletilerin edebî metinleri öğüt çizgisine yaklaştırdığı ya da düpedüz öğüt metnine dönüştürdüğü görülüyor.

Oysa çocuk edebiyatı metinleri çocuklara ne olmaları gerektiğini söylemek için değil; ne olmaları ve ne olmamaları gerektiği konusunda örnekler sunmak, çocukların bu örneklerle özdeşlik kurarak kendilerini gerçekleştirecekleri zeminler oluşturmak için yazılır.

Elinizdeki kitap, alanın uzmanı bir grup akademisyen tarafından eğitim fakültelerinin Okul Öncesi Öğretmenliği Ana Bilim Dalı’nda okutulan *Çocuk Edebiyatı* ve Meslek Yüksekokullarının Çocuk Gelişimi Programı’nda okutulan *Çocuk Edebiyatı ve Medya* dersleri için ders kitabı, öğretmenler için kaynak eser, anne babalar için de başvuru kitabı olarak yazılmıştır.

Ülkemizin farklı üniversitelerinden bir araya gelen ve bu kitabın ortaya çıkmasına omuz veren değerli akademisyen arkadaşlarıma çabaları ve çocuk edebiyatı alanına katkıları için teşekkür ediyorum.

Kitabın ilgililere faydalı olması hepimizin samimi dileğidir.

Tacettin Şimşek

Editör

Kasım 2016, Erzurum